

Arş. Gör. İlyas KAYAOKAY

Munzur Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Tunceli/TÜRKİYE
kayaokay_2323@hotmail.com

TÜRK MASAL ARAŞTIRMACILIĞINDA YÜZ YILLIK BİR MUAMMA: BİR “HANIM” OLDUĞU SANILAN “K.D.” MÜSTEAR ADI KİME AİTTİR?

IN THE FIELD OF TURKISH TALE
RESEARCH A HUNDRED YEARS OF
MYSTERY: BELIEVED TO BE A WOMAN
K.D. WHOM IS THE NICKNAME

ÖZ

Türk halk edebiyatı sahasının önemli araştırma alanlarından biri olan masallarla ilgili bilinçli ve ciddi ilk çalışmalar 20. asrın ilk çeyreğinde başlamıştır. Türkçülük akımının tesiriyle sadece derleme faaliyetleriyle sınırlı kalan masal çalışmalarının ilk ürünü; “K. D.” müstear ismiyle 1328’de Mahmud Beg Matbaası’nda basılan Türk Masalları adlı kitaptır. İçinde 13 masal bulunan 317 sayfalık bu eser, ilk olarak 1991 yılında İbrahim Arslanoğlu tarafından ve 2006 yılında da Erol Ülgen tarafından yeni harflere aktarılmıştır. Özellikle Arslanoğlu’nun çalışması, masal konusunda yapılan pek çok akademik araştırmada kaynak olarak kullanılmıştır. Her iki çalışmanın da en temel eksikliği; “K. D.” müstear adının araştırılmamış olmasıdır. Masal araştırmaları açısından böyle önemli bir eserin müellifinin bugüne kadar tespit edilememiş olması, bilgi yetersizliğinden değil yanlış yönlendirmelerden dolayıdır.

Bu çalışmada; yüzyılı aşkın bir süredir irdelenmeyen, çözülemeyen bir muammanın bazı deliller ışığında izahı yapılmış ve “K. D. Hanım” diye bilinen müellifin aslında kim olduğu ortaya çıkarılmıştır. Buna göre; K. D. kısaltmasıyla Türk Masalları adlı eseri neşreden müellif, “Kâşif Dehrî” müstear ismini kullanan meşhur Dağıstanlı Hüseyin Kâmi Bey’dir.

Anahtar Kelimeler: K. D. Hanım, Hüseyin Kâmi, Kâşif Dehrî, Ziya Gökalp, Masal, Halk Bilimi.

ABSTRACT

The first conscious and serious works about tales, which are one of the important research areas of Turkish folk literature, started in the first quarter of 20th century. With the influence of Turkism movement, only limited works one of the first products of tales research, the book “Turkish Tales” published in 1328 in Mahmud Beg Publishing House with the nickname “K. D.”. 13 tales contained in this 317-page work, firstly in 1991 by İbrahim Arslanoğlu and it has been transferred to the new letters by Erol Ülgen in 2006. Especially Arslanoğlu’s work has been the source of many academic research on fairy tales. The most fundamental deficiency of both studies; “K. D.” The nickname is not investigated. The author of an important work in terms of fairy tale research has not been identified so far, it not from lack of information, was due to misdirection. In this study; a conundrum which has not been studied and solved for more than a century has been explained in the light of some evidence and who is actually known as K. D. Layd is revealed. According to this; with K. D. nickname “Turkish Tales” and many more work has given craftsmen; “Kâşif Dehrî” using the nickname is none other than the famous Dağıstanlı Hüseyin Kâmi Bey.

Keywords: K. D. Layd, Hüseyin Kâmi, Kâşif Dehrî, tale, folklore.

Atıf@

Kayaokay, İlyas. “Türk Masal Araştırmacılığında Yüz Yıllık Bir Muamma: Bir “Hanım” Olduğu Sanılan “K.D.” Müstear Adı Kime Aittir?”, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]*, Yıl 5, Sayı 10, Bahar 2019, s. 304-317.

GİRİŞ

Türkiye’de sosyal bilimler sahasına ait akademik çalışmaların geleneksel şekilde ilerlediği malumdur. Şayet alanında saygın kabul edilen bir akademisyen, bir konuyla alakalı bazı tespitlerde bulunmuşsa o tespitlerin doğruluğu tartışılmadan, aktarılan bilgi hatalı da olsa başka çalışmalarda defaatle iktibas edildiği çok sık karşılaşılan bir durumdur. Şüphesiz bilim insanı olabilmenin elzem iki temel şartı vardır: Şüphe ve dikkat. Okuduklarından şüphe etmeyen, aktarılan bir bilginin tashihine ihtiyaç duymayan bir araştırmacı, hatalar zincirinin halkası olmayı en başından kabullenmiş demektir. Bu çalışmada halk edebiyatı/ halk bilimi sahasına ait yüz yıldan uzun süredir sorgulanmayan, yanlış yönlendirme sonucu hakkında kanaate varılamayan, araştırılmayan ve çalışmalarda tekrar mahiyetindeki bilgilerin sürekli terennüm edildiği bir konu üzerinde durulacaktır.

YÜZ YILLIK BİR GİZEM: TÜRK MASALLARI’NIN MÜELLİFİ K.D. KİMDİR?

Masallar, Türk halk edebiyatının üzerinde en fazla çalışma yapılan araştırma sahalarından biridir. Bizde ilk masal çalışmaları; 20. asrın ilk çeyreğinde, - Türkçülük akımının da tesiriyle- bazı derleme faaliyetleriyle başlamıştır. Bu sahada bilinçli şekilde yapılan ilk çalışma, “K. D.” müstear adıyla 1328’de Mahmud Beg Matbaası’nda basılan *Türk Masalları* adlı kitaptır. [Eserin kapağında basım tarihi 1329 olarak geçmektedir.] 317 sayfalık bu eserin muhtevasında; *Ahmet’in Saadeti*, *Çengi*, *Dilâver*, *Yalancı ile Dolandırıcı*, *Cevher-fürûş*, *Münecimbaşı*, *Böbrek*, *Safâ ile Cefâ*, *Tılsım*, *Dokumacı*, *Üç Şehzâde*, *Üç Kız Kardeş*, *Hacı Mehmet ve Yusufçuk* olmak üzere toplam 13 masal ve bunlarla alakalı yedi de resim bulunmaktadır.

Pertev Naili Boratav, bu eseri *Zaman Zaman İçinde* [ilk baskısı 1958] adlı kitabıyla ilk olarak ilim âlemine tanıtan araştırmacıdır. (Boratav, 2009: 60-61) *Türk Masalları*’nın ilk olarak Latin alfabesine aktarımı ise 1991 yılında Sivaslı folklor araştırmacısı İbrahim Arslanoğlu (ö.1995) tarafından yapılır. 2006 yılında Erol Ülgen de bu eseri yeni harflere aktarır. [2. baskısı 2015 yılında]¹ Her iki neşirde de görülen en belirgin eksiklik, K. D.’nin kimliği hakkında bir araştırmanın yapılmamış olmasıdır. Ülgen, “*Türk Masalları*’nı derleyen K.D.’nin hayatı hakkında hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır” (2015: 9) derken Arslanoğlu konuyla ilgili açıklamada bulunmamıştır. Özellikle Arslanoğlu’nun neşri, masalla ilgili pek çok akademik çalışmaya kaynaklık etmiştir. Türkiye’deki üniversitelerde masal çalışmalarını başlatan isim olarak bilinen ve bu alanla ilgili sayısız makale ve kitap hazırlayan,

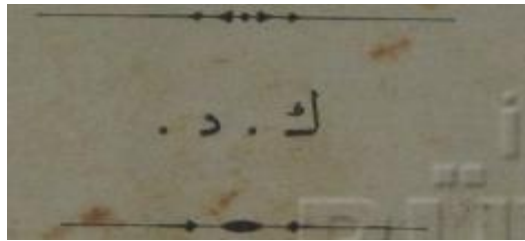
¹ Ülgen, eserin önsözünde Arslanoğlu’ndan daha evvel yayına hazırladığını, Arslanoğlu’nda yer alan “sayfalar dolusu” okuma hatalarından dolayı yeniden neşrettiğini beyan eder. (2015: 10)

öğrencilerine onlarca tez yaptıran Prof. Dr. Saim Sakaoğlu da *Masal Araştırmaları* adlı kaynak eser mahiyetindeki çalışmasında, Arslanoğlu'nun neşrinden yararlanmıştı. Sakaoğlu'nun kitabındaki K. D. Hanım ve eseriyle ilgili bölüm (2010: 35-36), -tespit edebildiğimiz kadarıyla- otuzdan fazla akademik çalışmada referans gösterilmiştir.

Saim Sakaoğlu'nun beyanına göre kendisi, bu eserin orijinalini çok aramış ancak ulaşamamıştır. (Sakaoğlu, 1973: 53) Eserin nâşirlerinden Sayın Erol Ülgen Bey'e ulaşıp eseri nereden temin ettiğini öğrenmeye çalışsak da kendisi, bu eseri Kıbrıs'ta görev yaparken başka bir şahıstan temin ettiğini, dolayısıyla eserin orijinalinin elinde olmadığını tarafımıza bildirmiştir. Eserin ilk nâşiri Sivaslı İbrahim Arslanoğlu ise 1995 yılında vefat etmiştir. *Türk Masalları*'nın orijinaline uzun bir süre yurt içindeki ve dışındaki kataloglarda tesadüf edemedik. İbrahim Arslanoğlu'nun "Sivaslı" olduğu bilgisinden hareketle, Sivas'ta bulunan *Ziya Bey Yazma Eserler Kütüphanesi*'nde bu esere rastlayabileceğimizi düşündük ve tahminimizde yanılmayarak *Türk Masalları*'nın bir nüshasının "matbu eserler" arasında kayıtlı olduğunu müşahede ettik². İbrahim Arslanoğlu'ndan "satın alınmak" suretiyle kütüphaneye kazandırılan eserin künye bilgisi şu şekildedir:

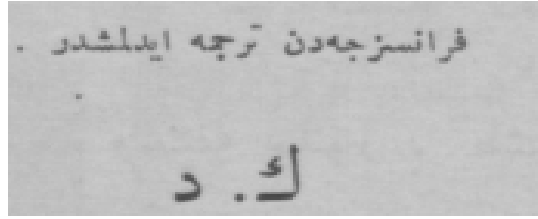
Sıra No: 6091/ Demirbaş No: 6780/ Eser Adı: Türk Masalları/ Yazarı: K.D. / Basım Yeri ve Yılı: Mahmud Bey Matbaası –İstanbul– 1329 / Dili: Osmanlıca / s. 317 / Tasnif No: 398.5

Türk Masalları adlı önemli eseri ilk defa lisans yıllarında ve halk edebiyatı bilim dalında yüksek lisans yaparken öğrenmiştim. Konuyla ilgili aklımda kalan tek bilgi; eserin müellifi *K. D. Hanım'ın kim olduğunun bilinmediği* idi. Eski Türk edebiyatı bilim dalına geçtikten takriben altı sene sonra İ.B.B. Atatürk Kitaplığı'nda bir eser hakkında tarama yaparken K. D. ismiyle kayıtlı bir esere tesadüf ettim. "Bel_Osm_K.00001" demirbaş numarası, "341 K.D 1329 R/1913 k.1/1" yer numarası ile kayıtlı olan bu eserin ismi "*Kapitülasyonlar*"dır. Eserin künyesine göre; 1329 yılında İstanbul İtimad Kütüphanesi sahibi Seyyid Tahir tarafından Sancakçıyan Matbaası'nda neşredilmiştir. Eserin üzerinde K. D. kısaltması dışında yazarla ilgili bir bilgi bulunmamaktadır:

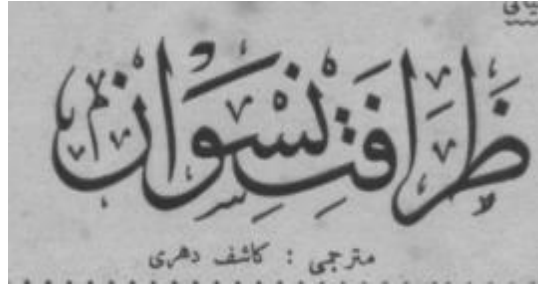

² Eseri ricamız üzerine kütüphaneden temin edip bize ileten Dr. Fatih Ramazan Süer'e teşekkür ediyorum.

K. D. imzalı bu eserin *Türk Masalları*'ndan bir yıl önce 1329 yılında basılmış olduğunu gördükten sonra her iki eserin aslında aynı müellif tarafından yazıldığını, dolayısıyla K. D. rumuzunun tespitinin mümkün olabileceğini düşündüm. Eldeki matbaa ve nâşir bilgisinden hareketle, *burada basılmış başka eserleri de olabilir* düşüncesiyle katalogları taradım. İlk olarak karşıma “*Zarafet-i Nisvan*” (Kadınların Zarafeti) adlı eser çıktı. Eseri incelediğimde yine burada da K. D. kısaltma müstearını gördüm:

Dikkat çeken husus, bu eserde K. D.’nin kim olduğu aslında eserin başlığının altında açıkça yazmaktaydı:

K. D. müstear adıyla yayımlanmış bu eserin mütercimi anlaşılıyor ki **Kâşif Dehrî**’dir. Yine Talat Öncü’nün kitapları arasında gördüğümüz *Muhabbet İzdivac Mektupları* (1331), adlı eserde de K. D. imzası kullanılmıştır.³

Kâşif Dehrî’ye bugüne kadar dikkat çeken tek araştırmacı Prof. Dr. Ali Birinci olup, 1998 yılında “Kâşif Dehrî’yi Keşfeden Var mı?” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Tek sayfalık bu yazıda; Kâşif Dehrî’nin bir müstear isim olduğu, Kâşif-i Dehrî şeklinde de okunabileceği ifade edilir. Birinci, Kâşif Dehrî’nin yedi eserini tespit etmiştir. Söz konusu ismin, Alemdâr Gazetesi’nde Millî Mücadele aleyhinde yazılar neşretmiş olduğunu -Metin Ayışığı’nın çalışmasından hareketle- söyler. Kâşif Dehrî hakkında hiçbir yerde “bir bilgi kııntısına” ulaşamadığını söyleyen Birinci, Seyfettin Özege’nin de Kâşif Dehrî’nin kimliği hususunda yanıldığını belirtir. Özege’ye göre Kâşif Dehrî, Hüseyin Kâmî’den başkası değildir. Bu Hüseyin Kâmî, Dağıstanlı olup “Dehrî” mahlasıyla bir Dîvânçe⁴ sahibi meşhur bir

³ Bu eser Özege’de ve diğer kataloglarda bulunmamaktadır. Bir nüshasına sahafta ulaştık, lakin eser başkasına satılmış idi.

⁴ Tanyıldız, Ahmet. (2013b), *Hüseyin Kâmî-Dehrî Dîvânçesi*, İstanbul: Akademik Kitaplar

sanatçıdır.⁵ Birinci, Hüseyin Kâmî'nin sadece “Dehrî” müstearını kullandığını Kâşif'i kullanmadığını belirterek farklı bir Kâşif Dehrî'nin var olduğunu iddia eder ve yazının sonunda şu sorunun cevaplanmasını bekler:

“Bilmecemiz şudur: İstiklal Harbi aleyhinde Refî Cevad'la beraber Alemdâr'da yazılar yazan Kâşif Dehrî'nin gerçek adı nedir? Kadın romanları yazan, Fransızca'dan tercümeleyen ve İstiklal Harbi aleyhinde yazılar yazan bu müstearın arkasında kim gizleniyor. Aynı gazetede yazı yazan Refî Cevad mı Ali Firuzan mı yoksa bir başkası mı?” (Birinci, 1998: 46).

Aslında Birinci'nin “bilmecesi” içerisinde cevap da verilmiştir. Edebiyatımızda 1910-1915'li yıllarda eserler vermiş, “Dehrî” mahlasını kullanan ve adı Hüseyin Kâmî olan yalnızca bir isim vardır. Edebiyat tarihlerinde, biyografik kaynaklarda ikinci bir isme tesadüf edilememiştir. Birinci, Alemdâr Gazetesi'nde İstiklal Harbi yıllarında (1919-1922) Kâşif Dehrî'nin aleyhte yazmış olduğunu söylediği yazıları muhtemelen görmemiştir. Zira bu bilgiyi Metin Ayışığı'nın çalışmasından⁶ (1994: 13) aldığı kendisi beyan etmiştir. Ayışığı, Alemdâr'da yazıları bulunanları çokluk sırasına göre verirken ilk sırada Kâşif Dehrî'yi zikreder. Bunun dışında başka bir bilgiye yer vermez. Kâşif Dehrî'nin Alemdâr'da görülen son yazısı 25 Teşrin-i Evvel 1335/ 25 Ekim 1919'da kaleme aldığı “Ferid Paşa ve Siyaseti” (Demirci Tural, 2018: 359) başlıklı yazıdır. Millî Mücadele'nin başladığı 1919'dan sonra neşrettiği herhangi bir yazısı yoktur. Kanaatimizce Kâşif Dehrî, İstiklal Mücadelesi yıllarında hayatta bile değildir. Kâşif Dehrî, yazılarından ve eserlerinden anlaşıldığına göre hükümet karşıtıdır ancak vatansever, milliyetçi biridir. Milliyetçi birinin Millî Mücadele aleyhinde yazılar yazması akla yatmamaktadır.

Hüseyin Kâmî, Kâşif Dehrî mi değil mi sorusuna bilimsel olarak ilk cevap arayan Ahmet Tanyıldız'dır. Yazar, *Hüseyin Kâmî-Dehrî Dîvânçesi* adlı çalışmasında (2013b), bu konuya temkinli yaklaşmak gerektiğini vurgulayarak net bir çıkarımda bulunmamıştır:

“Bazı sahaf kayıtlarında ve yakın dönemin akademik araştırmalarında Kâşif Dehrî'nin Hüseyin Kâmî olduğu belirtilirken Millî Kütüphane ve benzeri üniversite kataloglarında bu iki isim ayrı kişiler olarak gösterilmektedir. Bu kayıt ve katalogların sıhhati meselesi ayrı bir tartışma konusu olduğu için oradaki bilgilere ihtiyatla yaklaşırken biyografik ve akademik çalışmaların gözüyle bu ikilemi çözmeye çalışmak gerekir” (Tanyıldız, 2013b: 47).

Sosyal bilimlerde bazı durumlar için “kesin olarak böyledir” diyebilmek insanı hataya sürükleyebilir. Kâşif Dehrî ile Dağıstanlı Hüseyin Kâmî'nin

⁵ Bu Hüseyin Kâmî dışında bir de Girid Tarihi (y.t. 1288) adlı eserin müellifi Hanyalı Hüseyin Kâmî vardır.

⁶ Ayışığı, Metin. (1994). *Refî Cevad Ulunay'ın Millî Mücadele Devri Makaleleri*, Balıkesir: İnce Ofset

aynı kişi olup olmadığı meselesinde tespiti ancak elimizdeki veriler sağlayabilir.

Hüseyin Kâmî'nin Kâşif Dehrî olduğunu düşünmemizi sağlayacak en önemli karinelerin başında; Kâşif Dehrî gibi Hüseyin Kâmî'nin Alemdâr Gazetesi'nde yazdığı yazılar gelmektedir: "...Tanîn Gazetesi'nde Bekir Fahrî imzasıyla hakkında çıkan bir yazıda Kâmî'nin üç yıl kürek cezası alıp Mısır'a sürüldüğü iddia edilmiştir. Ancak Hüseyin Kâmî⁷, bunu reddetmiş ve Bekir Fahrî'ye sert eleştiriler içeren bir yazı kaleme alıp Alemdâr Gazetesi'nde neşretmiştir..." (Tanyıldız, 2013).

Alemdâr Gazetesi'nde yazıları olan Hüseyin Kâmî, Kâşif Dehrî ve başka rumuzlarla da yazılar yazmıştır. Seyfettin Özege de Dağıstanlı Hüseyin Kâmî'nin Kâşif Dehrî olduğunu beyan eder. Hüseyin Kâmî'nin eserleri üzerine bir master çalışması yapan Ali Sarıca da Kâşif Dehrî'nin Hüseyin Kâmî olduğunu düşünerek Dîvânçe ile romanları bir arada inceler. Lakin Sarıca (2012), Kâşif Dehrî'nin Hüseyin Kâmî olup olmadığıyla ilgili bilimsel bir değerlendirme yapmamıştır.

Kâşif Dehrî'nin, K. D. rumuzuyla üç, Kâşif Dehrî adıyla bastırıldığı dokuz eserini tespit ettik. Bu eserlerin tamamı Özege Katalogu'nda kayıtlıdır. Burada Kâşif Dehrî'nin adının yanına parantez içinde [Hüseyin Kâmî] yazılmış olduğu görülür. Akademik çalışmalarda, özellikle *Son Asır Türk Şairleri* referans alındığı için müellif hakkında verilen bilgiler eksik kalmıştır. Hüseyin Kâmî/Kâşif Dehrî'nin tespit edebildiğimiz eserleri şunlardır: *Nutk-ı Siyasi* (1326)⁸ *Dîvânçe-i Dehrî* (1327)⁹ *Kâbus İçinde* (1328)¹⁰ *Matem Tülleri* (1328)¹¹ *Mecnune* (1328)¹² *Müteverrim* (1328)¹³ *Üvey Valide* (1328)¹⁴ *Kapitülasyonlar* (1329)¹⁵ *Zarafet-i Nisvan* (y.y)¹⁶ *Emrâz-ı Müzmine ve Sariyeden Verem* (1331)¹⁷ *Muhabbet İzdivac Mektupları* (1331)¹⁸ *Mazlume* (1332)¹⁹ *Paris Muhasarası* (1331)²⁰ *Mayıs*

⁷ Daha fazla bilgi için: Tanyıldız, Ahmet. (2013), "Kâmî, Hüseyin Kâmî Bey", Türk Edebiyatında İsimler Sözlüğü, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=292> [E.T.: 09.02.2019]

⁸ Özege, Demirbaş No: 0119135

⁹ Özege, Demirbaş No: 0109469

¹⁰ Özege, Demirbaş No: 0114333

¹¹ Özege, Demirbaş No: 0116619

¹² Özege, Demirbaş No: 0116872

¹³ Özege, Demirbaş No: 0118672

¹⁴ Özege, Demirbaş No: 0125442

¹⁵ Özege, Demirbaş No: 0114642

¹⁶ Kanaatimizce 1328 veya 1329 yılında yazılmıştır. Özege, Demirbaş No: 0126539

¹⁷ Özege, Demirbaş No: 0128505

¹⁸ <http://www.oncu.com/eskiharflikitaplar-wordpress/index.php/2011/06/15/muhabbet-izdivac-mektuplari-17646/>

¹⁹ Özege, Demirbaş No: 0131281

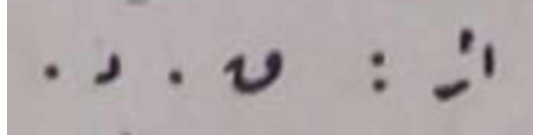
²⁰ Özege, Demirbaş No: 0119647

Ayında Doğanlar Mesud ve Bahtiyar Olmak İçin Ne Yapmalı Neye Teşebbüs ve Neden İhtiraz Etmeli (1331)²¹

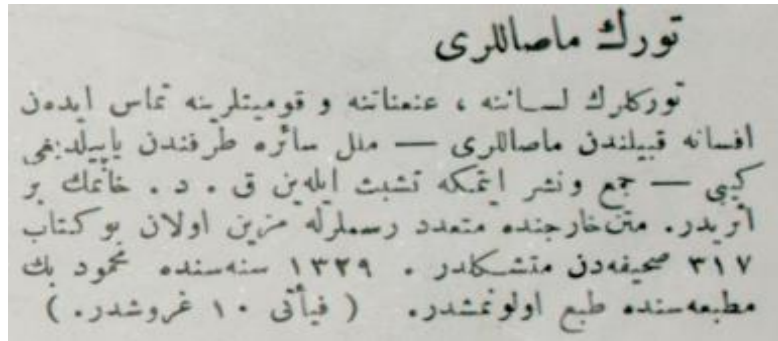
Son iki eser Fransızcadan tercüme olup diğer eserleri ağırlıklı olarak kadınlar hakkında yazılmış romanlardır. Ayrıca biyografisinde *II. Ramses* ve *Sabah-ı Hürriyet* adlı iki piyesinin de olduğu görülür. (Tanyıldız, 2013) Hüseyin Kâmî, piyes yazabiliyorsa roman da yazmıştır. Bu da onun Kâşif Dehrî olduğunun nişânelerinden biri sayılabilir. Görüldüğü üzere Hüseyin Kâmî/Kâşif Dehrî'nin 1326-1332²² yılları arasında basılmış tiptan siyasete kadar pek çok farklı alanda eseri mevcuttur.

Kanaatimizce farklı alanlarda eser vermiş çok yönlü bir yazar olan Kâşif Dehrî'nin eserleri arasında K. D. kısaltmasıyla yayımlanan *Türk Masalları* adlı önemli kitap da bulunmaktadır. Bugüne kadar hakkında yapılan tüm çalışmalarda kime ait olduğu tespit edilemeyen *Türk Masalları* adlı masal araştırmalarının ilk örneğini teşkil eden eserin Hüseyin Kâmî/ Kâşif Dehrî'ye ait olduğunu gösteren bazı karineler bulunmaktadır.

Türk Masalları'ndaki rumuz K. D. ile *Kapitülasyonlar*, *Zarafet-i Nisvan* ve *Muhabbet İzdivac Mektupları* adlı eserlerde kullanılan K. D. aynı şekilde yazılmıştır. Türk edebiyatında K. D. rumuzunu kullanan aynı dönemde yaşamış başka bir kimsenin olma ihtimali elbette vardır ancak eldeki verilere bakıldığında bu durum tahminden öteye geçememektedir. Buradaki asıl problem, *Türk Masalları*'ndaki K'nın Kaf harfiyle, diğer eserlerde Kef harfiyle yazılmış olmasıdır:

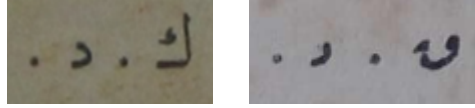
Şehbâl Mecmuası'nda hakkında çıkan tanıtımda da K. D.'nin Kaf ile yazıldığı görülür:

²¹ Özege, Demirbaş No: 0131270

²² Hicri veya Rûmî tarih olduğuna dair bilgi olmadığı için Miladî takvime çevrilmedi.

Şehbâl'deki 1 Şubat 1328 tarihli bu haberde, eserin kapağında yanlışlıkla yazılmış olan 1329 tarihi, burada da aynen tekrar edilmiştir. Kanaatimiz odur ki *Türk Masalları* basılırken yazar tanınmadığı için Kef harfi sehven Kaf ile yazılmıştır. Kâşif Dehrî'nin Mahmud Beg Matbaası'nda hiç eseri neşredilmemiştir. Şayet daha evvel burada bir yayını çıkmış olsaydı böyle bir hata yapılmazdı. Zira basım tarihi de dış kapakta yanlış verilmiştir. K. D.'nin yazımı, Kâşif Dehrî'nin diğer eserlerindeki yazım ile biçim olarak aynıdır. Elbetteki Kaf harfinin bilinçli şekilde yazılma ihtimali de söz konusudur. Bu durumda K. D. gerçekten bir “Hanım”dır ve Kef ile yazılan Kâşif Dehrî'den farklı biridir. Kanaatimizce alfabede pek çok harf var iken özellikle K ve D'nin yan yana getirilerek aynı şekilde yazılması ve aynı yıldaki eserlerde kullanılmış olması tesadüf değildir. Mahmud Beg Matbaası'nda basılan bazı eserleri günümüz alfabesine aktarıırken şahit olmuştuk ki bu eserlerde dizgiden kaynaklı sehven yapılmış hatalar çok fazladır. *Türk Masalları*'nda da dizgiden kaynaklı onlarca hata mevcut olup bu hatalar Erol Ülgen neşrinde dipnotlar halinde gösterilmiştir.

Kâşif Dehrî'nin eserlerinde görsel unsurların bol olduğu, hatta eserlerinin kapağında da resim olduğu görülürken *Türk Masalları*'nda da bu özellik görülür. Masalların içinde yedi tane resim bulunmaktadır. Dil ve üslup özelliklerini mukayese ederek bir çıkarımda bulunmayı denesek de bu durumun net bir hüküm vermemize elverişli olmadığını söyleyebiliriz. Örneğin eserlerin ortak özelliği olan sade dille yazılmış olması, o devrin genel bir özelliğidir.

Zarafet-i Nisvan'ın yazılış tarihi bilinmese de *Kapitülasyonlar* ile *Türk Masalları*'nın basılma tarihi arasında bir yıl fark vardır. K. D.'nin eserlerinin basım yılı arasında çok fazla fark yoktur. Eserler arasında yıl farkının çok olmamasını “tesadüf” şeklinde izah etmek doğru değildir.

Hüseyin Kâmî'nin K. D. veya Kâşif Dehrî rumuzlarını kullanmasının sebebi; hükümet aleyhinde yazılar yazmasıdır. Kâşif Dehrî'nin başka müstear adları da kullandığı bilinmektedir:

“Hüseyin Kâmî'nin döneminde ortaya çıkan birçok dergide de takma adlarla eserler yazıldığı bilinmektedir. Sanatçı genellikle Baha Tevfik'in dergilerinde takma isimlerle yazılar kaleme alır. Hüseyin Kâmî, Baha Tevfik'in çıkardığı Eşek, Yuha, Kibar, Malum adlı mizah mecmualarında Dehrî, Donkişot, Baba, Tırnağı Karıncalı, Sudan Geçmez müstear (takma) adlarıyla birçok hicviyeler neşretmiştir” (Sarica, 2012: 13).

Yazarın son eserinin basım tarihi; 1332'dir. Hüseyin Kâmî muhalif tavırlarından dolayı sürgün edilmiş ve İbnü'l-Emin'in verdiği bilgiye göre

1331’de vefat etmiştir. (1969: 786) *Türk Masalları* kitabının sonunda eserin devamının olacağına bilgisi verilmiştir:

“Bu ilk eserim ammeye mazhar olduğu takdirde inşallah diğer masalları da böylece birer birer mevki-i istifadeye vaz edeceğimi arz eylerim” (Arslanoğlu, 1991: 181). [Erol Ülgen’in neşrinde bu “hitâm” paragrafi bulunmamaktadır.]

“Bu ilk eserim” ibaresi yazarın ilk eseri olduğu imasını da taşımakla beraber masal derlemelerinin ilk cildine işaret etmiş olması kuvvetle muhtemeldir. İfadelerden anlaşılıyor ki masal derlemelerinin devamı gelecekti. Zira Kâşif Dehrî’nin yukarıda verilen eserlerini incelediğimizde bazı eserlerin birer “zeyil” mahiyetinde olduğu görülür. *Matem Tülleri*, *Kâbus İçinde*’nin zeylidir. *Kâbus İçinde* de, *Mecnûne*’nin zeylidir. *Müteverrim* ise; *Üvey Valide*’nin zeylidir. Kısacası müellifin, yazdığı eserlere daha sonra ekleme yapmak, devam ettirmek gibi belirgin bir özelliği vardır. Saim Sakaoğlu, *Türk Masalları*’nın sonraki ciltlerinin neşredilmemesine gerekçe olarak şu ifadeyi kullanır:

“Ne yazık ki eserin ikinci cildi yayımlanamamıştır. Bu, bize göre, ilgisizlikten değil imkânsızlıktan kaynaklanmış olabilir” (2010: 36). Kanaatimizce eserin devamının gelmeyişi ne ilgisizlik ne imkânsızlık sebebiyledir. Kâşif Dehrî, ilk masalları yayımladıktan üç, dört sene sonra vefat ettiği için eserin devamı gelmemiştir. Prof. Dr. Ali Birinci’nin dediği gibi Kâşif Dehrî, Hüseyin Kâmî’den farklı biri olmuş olsaydı muhakkak eserin sonraki ciltleri de bir şekilde neşredilirdi diye düşünüyoruz.

Türk Masalları hakkında çıkan yazılardan dolayı K. D.’nin bir “Hanım” olduğu düşüncesi yaygınlık kazanır. Esasında K. D.’nin Kâşif Dehrî’den farklı biri olduğuna inanmamızı sağlayacak en ciddî karine de budur. “Hanım” ibaresi *Kapitülasyonlar*, *Muhabbet İzdıvac Mektupları* ve *Zarafet-i Nisvan*’da görülmez. “Hanım” veya K. D.’nin bir müennes olduğuna dair *Türk Masalları*’nda hiçbir bilgi söz konusu değildir. Eserin başında ve sonunda sadece K. D. vardır. K. D.’nin bir bayan olduğu fikri ise hakkında çıkan yazılardan dolayı ortaya atılmıştır.

İkdâm Gazetesi’nin 17 Ocak 1913 tarihli sayısında bahsedilen âsâr-ı münteşire (neşredilmiş eserler) başlığı altında bu eserin de adının geçtiği, yazar ile ilgili sadece “hanımefendi” bilgisinin verildiği görülür: “Türk Mâsâlları, Osmanlı muharrirelerinden bir hanımefendi tarafından telif olunmuş olan bu eserden bir nüshası idâremize gönderilmiştir” (İkdâm, Sayı: 5716, s.5).

Yukarıda orijinalini verdiğimiz Şehbâl Mecmuası’nda (1909-1914) 14 Şubat 1913’de çıkan yazıda *Türk Masalları* ve müellifi K. D. hakkında şu bilgiler yer alır:

“Türklerin lisânına, an‘anâtına ve kavmiyyetlerine temâs eden efsâne kabîlinden mâsâlları -mîle-i sâ‘ire tarafından yapıldığı gibi- cem‘ ve neşretmeğe teşebbüs eyleyen K. D. Hânım’ın bir eseridir. Metn hâricinde müte‘addid resimlerle müzeyyen olan bu kitâb 317 sahîfeden müteşekkildir. 1329 senesinde Mahmûd Beg matba‘asında tab‘ olunmuşdur (fiâtı 10 guruştur)” (Şehbâl, 1328: 42).

Yine Küçük Mecmua’nın²³ 1922 tarihli 17. sayısında çıkan bir yazıda Ziya Gökalp, eser ve yazarı hakkında şöyle diyor: “Büyük hanımlarımızdan biri *Türk Masalları* namıyla bir kitap neşretmişti. Bu masallar İstanbul’a ait Türk masalları olduğu için çok kıymetlendi...” (Arslanoğlu, 1991: 5).

K. D.’nin bir bayan olduğuna bu üç yazı, özellikle Ziya Gökalp’in sözleri kanıt gösterilir. Şayet eserin üzerinde “Hanım” olduğuna dair bir bilgi bulunmuyorsa bu bilgileri doğru addetmemizi gerektirecek hiçbir gerekçe yoktur. Eser, İkdâm ve Şehbâl’e elden değil “gönderilmek” suretiyle iletilmiştir. “Hanım” ibaresi, kimliği gizli tutmak psikolojisiyle, eser gönderilirken muhakkak bir notun üzerine yazılmış olmalıdır. Şayet Ziya Gökalp da yazarı tanıyor olsaydı rumuzunu değil doğrudan adını zikredebilirdi. Gökalp, bu yazıyı eserin basımından 10 yıl sonra kaleme almıştır. 1922’de müellif hayatta değildir ve K. D.’nin kimliğini ifşa ederek hayatını tehlikeye atacak bir durum söz konusu değildi. Sadece “büyük hanımlarımızdan” şeklinde bahsetmesi, derleyiciyi tanımadığını, yaptığı çalışmadan ötürü ona saygı duyduğunu gösterir. Yazarın bir hanım olduğuyula ilgili bilgiyi muhtemelen Şehbâl ve İkdâm’dan almıştır.

Bize göre K. D.’ye “Hanım” denilmesinin nedenlerinden biri; K. D. imzasıyla yayımlanan kadın romanlarının o dönemdeki gazete ve mecmua sahipleriyle, Ziya Gökalp tarafından görülmüş olmasıdır. Ya da müellifin muhalif tavrından²⁴ ötürü kimliğini gizlemek, iz kaybettirmek için böyle bir bilgi ileri sürülmüştür. Eserin neşrediliği Mahmud Beg Matbaası, böyle muhaliflerin eserlerini isimsiz yayımlayabilen bir matbaadır.²⁵ Kâşif Dehrî’nin yukarıda adı geçen kitaplarının ağırlıklı olarak kadınlarla ilgili olmasının ve özellikle *Zarafet-i Nisvan*’da kadınlar hakkında çokça

²³ “Haftalık olmasına rağmen derginin yayın periyodu maddî imkânsızlıkların da etkisiyle zaman zaman aksamış, 5 Haziran 1922 - 5 Mart 1923 tarihleri arasında toplam otuz üç sayı yayımlanabilmiştir” (Kahraman, 2002: 529).

²⁴ Tanyıldız, şiirlerinden hareketle bu konuda şöyle diyor: “Hareketli bir yaşam sürdüğünü anladığımız Hüseyin Kâmî’nin yazı ve şiirlerinin odak noktası dönemin siyasi olayları, oluşumları ve kişileridir. Manzumelerinde en çok hicvettiği şahsiyetler Küçük Saîd Paşa ve Talat Paşa’dır. Ayrıca devrin diğer sadrazamları Mahmûd Şevket Paşa, İbrahim Hakkı Paşa ile o dönemde devlet memuru olan çeşitli isimler de Kâmî’nin hicivlerinden nasibini almıştır. Hüseyin Kâmî, yazılarında ve şiirlerinde sosyal meselelere de temas etmiş, yeri geldikçe yaşananlar karşısında fikirlerini belirtmiştir” (Tanyıldız, 2013).

²⁵ Bu konuda bir örnek için bkz: Kayaokay, İlyas. (2019), “İstibdad Devrini Anlatan Müellifi Bilinmeyen Manzum Bir Eser: Münâcât-ı Erbâin”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Şubat C. 2, S. 1, s. 713-731

övgülerin yapılmış olmasının K. D. yani Kâşif Dehrî'nin bir hanım sanılmasında etkili olduğunu düşünmekteyiz.

-Her ne kadar meseleye cinsiyetçi yaklaşmak doğru bir bakış açısı olmasa da- 1910-15'li yıllarda kadın entellektüellerin sayısının çok az olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.²⁶ Eserin “İfade” başlıklı önsözünde müellifin İngiliz, Fransız, Eski Yunan ve Hint masallarından haberdar olduğu görülür. Müellif, derleme faaliyetini bilinçli bir şekilde gerçekleştirmiştir:

“Her milletin, her lisanın kendine mahsus ve an'anâtına temas eder birçok efsaneleri vardır ki milel-i mütemeddine bunların efsane olduklarını tasdik ile beraber zıya'dan masûniyetleri için sarf-ı mâ-hasaldan geri kalmaz.

Türk milletinin, Türk dilinin de bu nev'i hikâyeleri mevcud. Bunlar ekseriyâ büyük validelerden veyahut mama-bacılardan ahfâda intikal eder. Fakat nesilden nesile geçtikçe, lisandan lisana intikal eyledikçe birtakım tebeddülâta marûz kalır. Bu gidişle pek yakın bir zamanda, hepimiz hin-i sabâvetimizde sevine sevine dinlediğimiz, yalvara yalvara söylediğimiz bu güzel hikâyelerimiz millî ve mahallî rengini kaybedecek, bir gün perde-i nisyân altında örtülerek büsbütün mehcûr bir hâlde kalacaklardır.

İngilizlerin, Fransızların, kadîm Yunanîlerin, Hindlilerin, daha bilmem hangi milletlerin edvâr-ı sâlife masalları kemâl-i ihtimâm ile toplanmış bir araya getirilmiş bir demet çiçek halinde nesilden nesile irsen intikal edip dururken bizimkilerin eser-i teseyyübümüz neticesiyle mahv ü perişan olmasına gönül kail olmadı. İşte bu fikir bizi, onları bir araya toplayıp bu eseri vücuda getirmeye sevketti. An'anât-ı millîyesine sâdik olanlar elbet şu fikrimizi tasvib ederler.” (Arslanoğlu, 1991: 10; Ülgen, 2015: 15-16).

Bu ifadelerden müellifin, yapılan çalışmaları takip edecek kadar donanımlı biri olduğu anlaşılmaktadır. Hüseyin Kâmî'nin biyografik bilgilerine baktığımızda onun “ilk eğitimini Aksaray'daki Medrese-i Edebiye'de al[dığı], tahsilini tamamladıktan sonra Bâbiâlî Matbûat Kalemî'nde memuriyete başla[dığı]” görülür. “Matbûat Kalemî'ndeki görevi devam ederken o devirde neşredilen çeşitli gazete ve mecmualarda yazılar yazıp konferanslar” vermiştir. Hüseyin Kâmî, “1911 yılında tebdil-i hava için Avrupa'ya gitmiştir” (Tanyıldız, 2013).

²⁶ Elbette masalların kadın anlatıcı (Masal Anası) odağında bir ibda ve icra geleneği söz konusu olduğundan bunu cinsiyetçi yaklaşımlardan ayrı değerlendirmek gerekir. [Bu bilgi, makaleyi inceleyen hakemin teklifi doğrultusunda eklenmiştir.]

Ali Sarıca da Hüseyin Kâmî için şu ifadeleri kullanır: “Hüseyin Kâmî, kendisini yetiştirmiş kültürlü bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun eserlerinde bu bilgi birikimi açıkça görülmektedir. Eserlerinde kullandığı dil onun hakkında bizlere açıkça döneminde en önemli şahsiyetler arasında olduğunu gösterir. Hüseyin Kâmî sadece doğu kültürüyle yetişmemiştir. Onun hem şark hem de garp lisanlarını bildiği yapıtlarında aşıkârdır. Hüseyin Kâmî özellikle Batı dillerinden Fransızca’yı çok iyi bilir” (Sarıca, 2012: 6).

SONUÇ

İlk olarak 1991 yılında İbrahim Arslanoğlu tarafından yeni harflere aktarılan Türk masal araştırmaları açısından bir mihenk taşı mahiyetindeki *Türk Masalları* adlı eser K. D. müstear ismiyle 1328 yılında basılmıştır. 2006 yılında Erol Ülgen tarafından yeniden neşredilen bu eserin kim tarafından yazıldığı aradan geçen 15 yıla rağmen tespit edilememiştir. Belki de bu konuda araştırmacıları yanıltan ve bir tahmine dahi izin vermeyen en önemli husus, Şehbâl ve İkdâm’da çıkan tanıtım yazılarıdır. K. D.’nin bir “Hanım” olduğu bu tanıtımlardan hareketle ortaya atılmış ve Ziya Gökalp de bu hataya düşerek başta Pertev Naili Boratav ve Saim Sakaoğlu olmak üzere diğer araştırmacıları yanlış yönlendirmiştir. Ayrıca Mahmud Beg Matbaası’nın yaptığını düşündüğümüz Kef harfini Kaf olarak yazma hatası da bunda çok etkili olmuştur. Elbette biz de yanılıyor olabiliriz. K. D.’nin gerçekten bir Hanım olduğu ve Kâşif Dehrî olmadığı da ihtimal dâhilindedir. İleride yapılacak olan yeni çalışmalarla bu konunun daha da aydınlatılması gerekir. Bu yazının gayelerinden biri de K. D. konusunda “ilmî” tartışmalarının artık başlaması idi.

Bu çalışmada görüldü ki sadece Seyfettin Özege Katalogu’nun taranmasıyla bile K. D.’nin kim olduğu bilgisine ulaşılmıştır. K. D. Hanım örneğinde de görüldüğü gibi asıl problem; edebiyatın parçacı bir nazariye ile incelenmesidir. K. D. Hanım olarak bilinen müellif, esasında Kâşif Dehrî müstear adını kullanan biridir. Kâşif Dehrî ise -eldeki bulgulara göre- Hüseyin Kâmî Bey’dir. Hüseyin Kâmî, yazdığı romanlarla yeni Türk edebiyatı; Dîvânçesi ile eski Türk Edebiyatı, *Türk Masalları* kitabıyla da halk edebiyatı sahasının ortak paydası konumunda olan bir sanatkârdır. Bugüne kadar akademisyenler kendi bilim dalına düşen kısımları çalışmıştır. Ancak meseleye bütüncül açıdan bakılmadığı için büyük bir bilgi kopukluğu hâsıl olmuş ve K. D. 28 yıldır [ilk olarak neşredildiği 1991’den itibaren] çözülememiştir.

Bu örnek de ilmî bir çalışma meydana getirmeden önce iyi bir araştırma yapmak, farklı disiplinlerden de istifade etmek gerektiğini bir kere daha göstermiştir. 1991 yılında imkânların kısıtlı olduğu düşünülebilir, ancak 2006 [2. bsk. 2015] yılında eserin tekrardan neşri yapılıyorsa hiç olmazsa üzerine yeni bilgilerin konulması gerekirdi. Aynı malumatların tekrar

edilmesi başka araştırmacıları da yanlışa sürüklemiş ve bir bilgi kirliliği zincirinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Sonuç olarak; K. D. yani Kâşif Dehrî'nin *Türk Masalları* adlı önemli eseri, yeniden yayıma hazırlanmalı ve masallar konusunda yapılacak olan yeni çalışmalarda geçmişteki bilgilerin tashihi yapılmalıdır. Kâşif Dehrî'nin bulunan tüm eserleri üzerine de kapsamlı bir lisanüstü çalışmanın gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Arslandođlu, İbrahim. (1991), *Türk Masalları K. D.*, İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları.

Ayışığı, Metin. (1994), *Refî Cevad Ulunay'ın Milli Mücadele Devri Makaleleri*, Balıkesir: İnce Ofset

Birinci, Ali. (1998), “Kâşif Dehrî'yi Keşfeden Var mı?” *Türklük Bilgisi*, Sayı: 1, Nisan, s.46

Boratav, Pertev Naili. (2009), *Zaman Zaman İçinde*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları

Demirci Tural, Dilek. (2018), “Alemdar ve Tasvir-i Efkâr Gazetelerinin Başmuharrirlerinin Gözünden Mütareke Dönemi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Yozgat Bozok Üniversitesi.

Hüseyin Kâmî. (1326), *Nutk-ı Siyasi*, İstanbul.

Hüseyin Kâmî. (1327), *Dîvânçe-i Dehrî*, Nefaset Matbaası.

İkdâm. (1328), Sayı: 5716

İnal, İbnü'l-Emin Mahmut Kemal. (1969), *Son Asır Türk Şairleri*, C. 2, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Kahraman, Alim. (2002), “Küçük Mecmua”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C. 26, ss. 528-529.

Kâşif Dehrî. (1328), *Kâbus İçinde*, Tevsi-i Tıbaat Matbaası.

Kâşif Dehrî. (1328), *Matem Tülleri*, Tevsi-i Tıbaat Matbaası.

Kâşif Dehrî. (1328), *Mecnûne*, Tevsi-i Tıbaat Matbaası.

Kâşif Dehrî. (1328), *Müteverrim*, Tevsi-i Tıbaat Matbaası.

Kâşif Dehrî. (1328), *Üvey Valide*, Tevsi-i Tıbaat Matbaası.

Kâşif Dehrî. (1331), *Emrâz-ı Müzmine ve Sariyeden Verem*, Sancakçıyan Matbaası.

Kâşif Dehrî. (1331), *Paris Muhasarası*, Şems Matbaası.

Kâşif Dehrî. (1331), *Mayıs Ayında Doğanlar Mesud ve Bahtiyar Olmak İçin Ne Yapmalı Neye Teşebbüs ve Neden İhtiraz Etmeli*, Tevsi-i Tıbaat Matbaası.

Kâşif Dehrî. (1332), *Mazlûme*, Sadâ-yı Millet Matbaası.

K. D. (1329), *Kapitülasyonlar*, Sancakçıyan Matbaası.

K. D. (y.y.), *Zarafet-i Nisvan*, Şems Matbaası.

Sakaoğlu, Saim. (1973), *Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil*, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları

Sakaoğlu, Saim. (2010), *Masal Araştırmaları*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Sarıca, Ali. (2012), “Hüseyin Kâmî’nin Hayatı ve Eserleri”, *Yüksek Lisans Tezi*, Uşak Üniversitesi.

Şehbâl. (1 Şubat 1328), “Kitâbnâme”, S. 69

Tanyıldız, Ahmet. (2013), “Kâmî, Hüseyin Kâmî Bey”, *Türk Edebiyatında İsimler Sözlüğü*,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozluugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=292> [E.T.: 09.02.2019]

Tanyıldız, Ahmet. (2013b), *Hüseyin Kâmî Dehrî Dîvânçesi*, İstanbul: Akademik Kitaplar

Ülgen, Erol. (2015), *Türk Masalları*, (Derleyen K. D.), İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.